

ลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ของข้อความที่เป็นภาพพจน์
ในวรรณกรรมร้อยแก้วภาษาไทยปัจจุบัน

นางสุรณี สังขพิชัย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
006068

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษิตตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2521

A STUDY OF THE GRAMMATICAL STRUCTURE OF FIGURES
OF SPEECH IN MODERN THAI PROSE

Mrs. Surapee Sangkapichai

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of the Thai Language
Graduate School
Chulalongkorn University

1978

หัวข้อวิทยานิพนธ์   ลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ของข้อความที่เป็นภาพพจน์ในวรรณกรรม
                                         ร้อยแก้วภาษาไทยปัจจุบัน

โดย   นางสาวสุรภี   สังขพิชัย

แผนกวิชา   ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร. วิจินต์   ภาณุพงศ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....กรรมการ .....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คมคาย นิลประภัสสร)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วิจินต์ ภาณุพงศ์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี เข้มมั่นคง)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นววรรณ พันธุเมธา)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์   ลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ของข้อความที่เป็นภาพพจน์ในวรรณกรรม
ร้อยแก้วภาษาไทยปัจจุบัน

ชื่อนิสิต   นางสาวสุรณี สังขพิชัย

อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร. วิจิตรนั ภาณุพงศ์

แผนกวิชา   ภาษาไทย

ปีการศึกษา   2520

บทคัดย่อ

ในวิทยานิพนธ์นี้ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ของ
ข้อความที่เป็นภาพพจน์ในวรรณกรรมร้อยแก้วภาษาไทยปัจจุบัน โดยจะศึกษาเฉพาะข้อความ
ที่มีความหมายทำนองเปรียบเทียบและที่มีความหมายทำนองเปรียบเทียบเป็น ข้อมูลที่นำมาศึกษา
ได้จากหนังสือที่เป็นวรรณกรรมร้อยแก้วภาษาไทยที่ผู้วิจัยได้เลือกไว้ประมาณ 30 เล่ม ซึ่งแต่ง
ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) จนถึงสมัยปัจจุบัน (พ.ศ.
2520)

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ข้อความที่เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบและทำนอง
เปรียบเทียบจะมีลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ ซึ่งวิเคราะห์ได้เป็น 5 หัวข้อคือ 1) ชนิด
ของประโยคซึ่งมีอยู่ 2 ชนิด ได้แก่ ประโยคสามัญและประโยคซับซ้อน 2) หน่วยประโยค
ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยโครงสร้างของประโยคสามัญมีอยู่ 5 ชนิด ส่วนบทอนุพากย์ ซึ่งทำหน้าที่
เป็นหน่วยโครงสร้างของอนุพากย์ในประโยคซับซ้อนมีอยู่ 4 ชนิด 3) โครงสร้างของประโยค
ประโยคสามัญที่มีข้อความที่เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบจะมีโครงสร้างอยู่ 4 แบบ ที่มี
ข้อความที่เป็นภาพพจน์ทำนองเปรียบเทียบจะมีโครงสร้างอยู่ 5 แบบ 4) ชนิดของวลีมีอยู่
2 ชนิดคือ นามวลีและกริยาวลี 5) ชนิดของหน่วยวลีในประโยคสามัญ หน่วยวลีซึ่งทำหน้าที่

เป็นหน่วยโครงสร้างของนามวลีมี 5 ชนิด และของกริยาวลีมี 3 ชนิด ในประโยคซับซ้อน
 หน่วยวลีของนามวลีจะมี 4 ชนิด ส่วนหน่วยวลีของกริยาวลีจะมี 3 ชนิด 6) โครงสร้าง
 ของวลีในประโยคสามัญ นามวลีจะมีโครงสร้าง 5 แบบ กริยาวลีจะมีโครงสร้าง 4 แบบ
 ในประโยคซับซ้อนนามวลีจะมีโครงสร้าง 4 แบบ กริยาวลีจะมีโครงสร้าง 4 แบบ 7) หมวด
 คำในประโยคสามัญและประโยคซับซ้อนจะมี 17 หมวด ซึ่งแบ่งเป็นคำหลัก 4 หมวด และเป็น
 คำไวยากรณ์ 13 หมวด ใน 13 หมวดนี้แบ่งย่อยเป็นหมวดคำขยาย 10 หมวด และหมวดคำ
 เชื่อม 3 หมวด

ผลการวิจัยได้เสนอเป็นบทรวม 6 บท บทที่ 1) บทนำ กล่าวถึงวัตถุประสงค์
 และขอบเขตของการวิจัย บทที่ 2) กล่าวถึงลักษณะของภาพพจน์และวิธีการแสดงภาพพจน์
 ในภาษาไทย บทที่ 3) กล่าวถึงโครงสร้างทางไวยากรณ์ของประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์
 ทั้งที่เป็นประโยคสามัญและประโยคซับซ้อน บทที่ 4) กล่าวถึงชนิดของวลีและโครงสร้างของ
 วลีในประโยคที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ บทที่ 5) กล่าวถึงหมวดคำที่ประกบกันเป็นประโยค
 ที่มีข้อความ เป็นภาพพจน์ ส่วนบทที่ 6) เป็นการสรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ โดยเสนอแนะ
 ใหญ่ที่สนใจภาษาไทยศึกษา วิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ของข้อความที่มีลักษณะ
 จำกัคทำนองเกี่ยวกับข้อความที่เป็นภาพพจน์ เช่น สุภาษิต เป็นต้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

d) phrase types : 2 types of phrases : noun phrases and verb phrases;

e) phrase constituents : 5 constituent types of noun phrase and 3 of verb phrase in a simple sentence, and only 4 and 3 constituent types of noun and verb phrases respectively in a complex sentence;

f) phrase structures : 5 patterns of structure of noun phrase and 4 patterns of verb phrase in a simple sentence, and only 4 patterns of both noun phrases and verb phrases in a complex sentence;

g) word-classes : 17 word-classes in both simple and complex sentences. These may be divided into 4 main word-classes and 13 function words, the latter of which may be subdivided into 10 modifying classes and 3 linkers.

The thesis consists of 6 chapters :

Chapter 1 : Introduction, in which scope and purpose are stated.

Chapter 2 : The characteristics of figures of speech, and how they are applied in Thai.

Chapter 3 : The grammatical structure of similes and metaphors in both simple and complex sentences.

Chapter 4 : The types and structures of phrases in similes and metaphors.

Chapter 5 : The word-classes found in simile and metaphors.

Chapter 6 : Conclusion and Further Research.

Further research should be undertaken on similar constructions, for example, proverbs, which have limited patterns of structure as similes and metaphors.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร. วิจิตรนั
ภาพงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ไ้กรุณาทั้งแนะนำ ช่วยเหลือ และแก้ไขงานตั้งแต่ต้นจนงานสำเร็จ
ผู้เขียนต้องขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้อย่างหาที่สุดมิได้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร. คมคาย นิลประภัสสร หัวหน้าแผนกวิชาภาษาไทย ที่ไ้กรุณาทวงโยและแนะนำช่วยเหลือ
ใ้ทำงานสำเร็จและถูกต้องตามระเบียบ ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศักดิ์ศรี
แย้มนัคคา ที่ไ้กรุณาให้สัมภาษณ์ และให้คำแนะนำทุกอย่างที่ผู้เขียนประสบปัญหา ขอขอบพระคุณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นววรรณ พันธุเมธา ที่ไ้กรุณาให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการและกรุณา
แก้ไขข้อบกพร่องบางประการที่ผู้เขียนยังขาดแคลนประสบการณ์

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณคณาจารย์ และท่านผู้ใดช่วยเหลือทั้ง
กำลังปัญญา กำลังกาย กำลังใจใ้ทำงานนี้สำเร็จ ขอพรองต่าง ๆ ถ้ามีในวิทยานิพนธ์นี้ผู้เขียน
ขอรับว่าเป็นความผิดของผู้เขียนทุกประการ เนื่องจากยังคอยประสบการณ์บางประการและจะ
ขอนอมรับคำแนะนำแก้ไข เพื่อเป็นความรู้และเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในการเรียนการ
สอนที่ผู้เขียนกำลังปฏิบัติ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายในการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	2
วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
รายชื่อหนังสือวรรณกรรมรอยแก้วภาษาไทยปัจจุบัน.....	4
ชื่อย่อของหนังสือวรรณกรรมรอยแก้วในวิทยานิพนธ์นี้.....	6
เครื่องหมายที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้.....	8
2 ลักษณะของภาพพจน์และวิธีแสดงภาพพจน์ในภาษาไทย.....	10
ลักษณะของภาพพจน์.....	10
✓ นิยามคำว่า ภาพพจน์.....	10
ลักษณะของข้อความที่เป็นภาพพจน์.....	13
✓ ลักษณะทางความหมายของข้อความที่เป็นภาพพจน์.....	13
ความหมายประเภทที่ 1 ภาพพจน์ที่ให้ความหมายทำนอง "เปรียบ เหมือน".....	13
ความหมายประเภทที่ 2 ภาพพจน์ที่ให้ความหมายทำนอง "เปรียบ เป็น".....	14

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

	ลักษณะทางภาษาของข้อความที่เป็นภาพพจน์.....	14
✓	ความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของภาพพจน์และวิธีแสดงภาพพจน์..	19
3	โครงสร้างทางไวยากรณ์ของประโยคที่มีข้อความที่เป็นภาพพจน์.....	25
	ลักษณะโครงสร้างของประโยค.....	25
	ชนิดของประโยคที่มีข้อความที่เป็นภาพพจน์.....	25
	ชนิดและหน้าที่ของอนุพากย์.....	31
	การประกอบของอนุพากย์ที่อยู่ติดต่อกัน.....	35
	การประกอบของอนุพากย์ที่อยู่ไม่ติดต่อกัน.....	36
	โครงสร้างของประโยคใหญ่.....	36
	โครงสร้างของอนุพากย์.....	38
4	ชนิดของวลีและโครงสร้างของวลีในประโยคที่มีข้อความที่เป็นภาพพจน์....	52
	การประกอบหน่วยวลีขึ้นเป็นวลี ซึ่งทำหน้าที่ในประโยคที่มีข้อความ	
	เป็นภาพพจน์.....	58
	โครงสร้างของวลี ซึ่งทำหน้าที่ในประโยคที่มีข้อความที่เป็นภาพพจน์..	82
✓	5 หมวดคำที่ประกอบกันเป็นประโยคที่มีข้อความที่เป็นภาพพจน์.....	104
	ประเภทและชนิดของหมวดคำที่ประกอบกันเป็นประโยคที่มีข้อความ	
	เป็นภาพพจน์.....	104
6	สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ.....	138
	ขอเสนอแนะ.....	155
	บรรณานุกรม.....	156
	ภาคผนวก.....	163
	ประวัติผู้เขียน.....	184